

Hitler

De Grote Overwinnaar

De gebruikte afbeeldingen zijn verkregen via Google afbeeldingen en zijn geclassificeerd als: Rechtenvrij.

Schrijvers moeten in deze opzet van uitgeven zelf de correctie op het zetwerk uitvoeren. Door de werking van het geheugen, dat nogal eens afgaat op eerder gemaakte herinneringen, blijven er wel eens zelffoutjes ongezien bij de controle. Dat doet echter geen afbreuk aan de inhoud.

© William Geller

Zie ook: <http://www.AAABoeken.nl>

ISBN: 9789464052183

Hitler

De Grote Overwinnaar

door:
William Geller

Deel 1 Aan de macht

INHOUD

pag

7	1 Inleiding
10	2 Hitler
42	3 Was Hitler een dictator
57	4 De wetenschap
89	5 De Jodenhaat
111	6 De militaire macht: Leger, Luchtmacht en Vloot
117	7 Het leger
120	8 De luchtmacht
127	9 De marine
141	Piratenschepen
143	Onderzeeboot-oorlog

164 Deel 2 Strategische beslissingen

168	Polen
173	Rusland
174	Noorwegen, Denemarken
178	Frankrijk, België, Nederland
184	Italië en het Middellandse-Zee gebied
194	Operatie Barbarossa 1 ^e fase
221	Finland
226	Operatie Barbarossa 2 ^e fase
232	Operatie Barbarossa 3 ^e fase
242	Stalingrad en de grote Russische tegenaanval
266	Normandië
275	De Russen op weg naar Duitsland
281	Amerikanen en Engelsen trekken richting Berlijn
287	Het einde van Nazi-Duitsland
	Nawoord

1 Inleiding

Duizenden boeken zijn er verschenen over de tweede wereldoorlog. Historisch goed onderbouwde werken naast historisch slecht onderbouwde. Keiharde verslagen naast werken in romanvorm. Bij vrijwel al die werken is het de gedachte van de overwinnaar die op papier is gezet. Het is namelijk door de hele geschiedenis heen zó dat het de overwinnaar is die bepaald wat er zich heeft afgespeeld, hoe goed de overwinnaars wel niet waren en hoe slecht de overwonnenen.

Op beperkte schaal en meest nog flink afgezwakt, zullen ook 'eigen' tekortkomingen worden vermeld maar die zullen veel milder worden beoordeeld dan die van de overwonnen tegenstander.

Ook in dit werk zal het gaan om wie er schuldig is. Niet echter de misdragingen van bijvoorbeeld de SS en de Wehrmacht tegen zowel hun directe tegenstanders als tegen de burgerbevolking van de gebieden die zij bezetten zullen behandeld worden. Ook niet de misdragingen van de wetshandhavers die door de bezetter werden neergezet en waarbij niet mag vergeten worden dat in elk der bezette landen de bewoners van die landen een grote rol hebben gespeeld in de uitvoering en handhaving van de wetten en verordeningen die de bevolkingen in bedwang moesten houden. Voor een deel zijn dat mensen geweest die eindelijk de kans kregen om macht uit te oefenen op hun medemensen, voor een deel waren dat mensen die dit deden omdat het geldelijk voordeel op leverde. Voor een (flink) deel ging dat echter om mensen die het eens waren met de door de Duitsers ingevoerde ideologie. Het Nazisme was en is beslist in zijn aanhang niet beperkt gebleven tot Duitsers.

Over het waarom van de Tweede Wereldoorlog zullen we het hier ook niet hebben. En de aanloop ernaartoe laten we eveneens rusten. Sommigen vinden dat deze oorlog gewoon een voortzetting was van de Eerste Wereldoorlog. Anderen gaan er van uit dat Duitsland er gewoon op uit was om de hele wereld aan haar voeten te brengen. Weer anderen gaan er van uit dat de oorlog een gevolg was van de controverse tussen het Nazisme en het Communisme. Voor dit "werkstuk" is dat niet zo van belang. De oorlog was op een bepaald moment een feit en van uit dat feit gaan we verder wel bekijken waarom deze strijd voor de Duitsers zo slecht is afgelopen. Te meer daar het niveau van de Duitse troepen en haar bewapening aan het begin van de oorlog op een veel hoger plan lagen dan dat van de tegenstanders. Bij elkaar opgeteld hadden die

tegenstanders wel veel meer mankracht maar mankracht alleen is niet voldoende. De slagkracht van een leger wordt uitgemaakt door leiding, opleiding en bewapening en die drie waren, althans voor het landleger, van uitstekende kwaliteit. Hier moet direct aan toe worden gevoegd dat dat uitstekende gold voor *Duitse omstandigheden* waarmee bedoeld worden de terreinomstandigheden, het wegennet en het spoornet. In de landen die het eerst ten offer vielen aan de Duitse expansiedrang na het veroveren van Polen (volgens de Duitser waren dat preventieve acties die moesten voorkomen dat de Engelsen en Fransen die landen zouden bezetten om naar Duitsland te kunnen oprukken) zoals Noorwegen, Denemarken, Nederland en België waren die omstandigheden min of meer vergelijkbaar met de Duitse. De strijd tegen de Fransen was voor de Duitsers een logisch gevolg van de Franse oorlogsverklaring aan Duitsland na de Duitse inval in Polen. Naar Duits inzicht waren niet zij die strijd begonnen en na de oorlogsverklaring waren er ook Franse eenheden Duits gebied binnen gedrongen. Met Engeland wilde Hitler geen oorlog en de Duitsers hebben verschillende pogingen gedaan om met Engeland tot een akkoord te komen. De Engelsen zagen daar geen brood in. Een in heel Europa almachtig Duitsland zou hen uiteindelijk toch de kop kosten ook al zouden er geen directe vijandelijkheden zijn. Na aanvankelijke grote successen voor de Duitsers begon de tegenslag in Rusland bij de poging om Moskou te veroveren. De Duitsers werden daar voor het eerst op grote schaal teruggedreven en alhoewel vaak de nederlaag bij Stalingrad als keerpunt in de oorlog wordt beschouwd is het toch feitelijk de gang van zaken bij Moskou geweest die de inleiding vormde voor de uiteindelijke Duitse militaire nederlaag. Militaire nederlaag ja, want de Duitse nederlaag was feitelijk al veel eerder begonnen.

Over het waarom van deze nederlaag gaan we het wel hebben in dit werkstuk.

Er zal nadere uitleg worden gegeven waar het mis is gegaan en waarom de stelling dat dit reeds lang voor de oorlog begon. De grote vraag is dan natuurlijk wie er verantwoordelijk waren of was voor die uiteindelijk ondergang.

Om die vraag te kunnen beantwoorden moeten we ons eerst bezighouden met de structuur van het bestuur van Duitsland en zal vastgesteld moeten worden of Hitler de verantwoordelijke was of dat hij slechts één van de bestuurders was.

Daarna zullen we bekijken hoe een aantal zaken medeoorzaak geworden zijn van de Duitse ondergang al vóór de gewapende strijd een aanvang nam.

Rest nog de vraag wanneer de oorlog feitelijk is begonnen. Met de inval in Polen door Duitsland en Rusland waarna Frankrijk en Engeland de Duitsers de oorlog verklaarden? Met de bezetting van Mandsjoerije op 18 september 1931 door Japan?

Er zijn meer data mogelijk om te kiezen maar voor Europa gaan we er maar vanuit dat de oorlog feitelijk begon op het moment dat Hitler besloot in de politiek te gaan.

Soms zal dit verslag gaan lijken op een uiteenzetting van de totale oorlog maar we wijden alleen hier en daar alleen maar uit om het verband ten opzichte van het totaal niet te verliezen. Tenslotte is bij een oorlog vrijwel elke handeling afhankelijk van een vorige en de vorige leidt uiteindelijk naar de eerste die in gang gezet is door iemand of door een groep. In het geval van Nazi-Duitsland zal blijken dat vrijwel alles wat er heeft plaatsgevonden is terug te leiden tot slechts één enkele figuur: Adolf Hitler.

2 Hitler

Om enig inzicht te krijgen in de loopbaan van Hitler voor hij de algehele macht naar zich toe trok zullen we in grote lijnen zijn loopbaan volgen.

Over de afkomst van Hitler zijn heel wat verschillende meningen naar voren gebracht. Zo zijn er die beweren dat hij Joodse voorouders bezeten zou hebben maar dat heeft tot nu toe) niemand hard kunnen maken. Sommige onderzoekers hebben een stamboom kunnen opstellen die tot 1672 teruggaat, anderen komen niet verder dan het jaar 1725. Voor ons is dat allemaal minder belangrijk en we zullen derhalve volstaan met de mededeling dat hij op 20 april 1889 geboren is in Braunau in Oostenrijk. Braunau is gelegen aan de Inn in het grensgebied tussen Oostenrijk en Beieren. Volgens Hitler zelf was het geboren worden in Braunau een gelukkige omstandigheid daar het op de grens lag van twee staten die eigenlijk één behoorde te zijn. Al vroeg in zijn leven was Hitler ervan overtuigd dat die hereniging ooit een feit zou worden. We laten zijn vroege jeugd verder buiten beschouwing. Van 1909 tot 1913 verbleef Hitler in Wenen de hoofdstad van Oostenrijk. In zijn werk *Mein Kampf* 1925 deel I en in 1927 deel II) noemde hij dat de meest ongelukkigste jaren van zijn leven. In Wenen kwam wel zijn aversie tegen Joden tot ontwikkeling. Alles wat er maar misging in de samenleving schoof hij af op de Joden. Daarbij vond hij de Joden, zeker de orthodoxen onder hen, vuil, ongewassen, kwalijk riekend en onbetrouwbaar. Het waren in zijn ogen ook zeer zeker geen Duitsers. Zo stelt hij in *Mein Kampf*:

“Toen ik de werkzaamheid van het Jodendom op het gebied van kunst, literatuur, film en toneel leerde kennen, begreep ik ook, hoe groot de verantwoordelijkheid was, die het droeg voor de daar heersende toestanden. En dat was een overtuiging, waaraan geen zalvende verzekering – dat toch het tegendeel waar was – meer iets kon afdoen. Het was al voldoende, om alleen maar een reclamezuil te bekijken, en de namen te bekijken van degenen, die het afschuwelijke maatwerk voor bioscoop en schouwburg, dat daar aangeprezen werd, op hun geweten hadden, om voor lange tijd hard te worden. Want datgene waarmee men hier alle waarden van het volk vernielde, was een pestilentie, een geestelijke pestilentie

met noodlottiger gevolgen dan vroeger de Zwarte Dood had gehad.”

De Jodenhaat zou bij Hitler alleen maar verder toenemen en eenieder weet waar die haat uiteindelijk toe heeft geleid. Joden waren in de ogen van Hitler geen Duitsers en behoorden dus niet in Duitsland thuis...

Ook het Marxisme, dat hij vaak op één hoop veegde met het Jodendom, vond in zijn ogen geen genade zoals uit Mein Kamp blijkt:

Indien de Joden door middel van hun Marxistische geloofsgenoten de volkeren van deze wereld zullen beheersen, dan zal hun kroon de dodendans van de mensheid zijn, dan zal deze planeet zoals eens voor miljoenen jaren onbewoond door de ether zweven.

Elke overtreding van haar geboden wordt door de eeuwige natuur onverbiddelijk verbroken.

Daarom geloof ik heden in de geest van de Almachtige Schepper te handelen: Door de Joden van mij af te slaan, strijd ik voor het werk des Heere.

De interesse voor Hitler in de politiek groeide in die Weense jaren sterk.

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog wilde Hitler vrijwillig dienst nemen maar dan niet in het Oostenrijkse leger maar in een Beierse afdeling. Zijn verzoek daartoe werd ingewilligd en hij werd geplaatst bij de 1^e Cie. van het 16^e Beierse Reserve Infanterie Regiment. In hetzelfde regiment bevond zich nog een vrijwilliger. Met deze vrijwilliger, Rudolf Hess, zou Hitler nog heel wat te maken krijgen in zijn verdere loopbaan. Na een opleiding werd Hitlers afdeling op 21 oktober 1914 per trein naar het front vervoerd. De eerste frontervaring deed Hitler op in de gevechten bij Yperen waar de Duitsers een doorbraak in de Britse linies trachtten te forceren. Na die mislukte Duitse poging tot doorbraak werd Hitler aangesteld als ordonnans. Daardoor was hij gedurende de gehele verdere oorlog altijd in de frontlinie, in het niemandsland of net achter het front bezig met dit gevaarlijke werk. Al in december van het jaar 1914 ontving hij het IJzeren Kruis tweede klasse wegens moedig gedrag. In 1916 nam Hitler deel aan de bloedige gevechten aan de Somme en werd daar ernstig aan zijn been gewond. Na genezing in Duitsland keerde hij in Maart 1917 terug aan het front om bevordert te worden tot korporaal. Direct na zijn terugkeer aan het front werd hij ingezet bij de slag om Arras en aansluitend bij de derde slag om Yperen. In het voorjaar van 1918 nam hij deel aan het laatste grote

Duitse offensief. In begin oktober was Hitler gelegerd ten zuiden van Yperen en in de nacht van 13 op 14 oktober raakte hij gewond bij een Britse gasaanval. Hij raakte tijdelijk blind en werd afgevoerd naar een hospitaal in Pommeren. Hij verbleef daar tot na de Duitse capitulatie.

Het gedrag van de Duitse Joden tijdens de Wereldoorlog heeft op Hitler kennelijk geen enkele indruk gemaakt. Bij het uitbreken van de oorlog riepen Joodse verenigingen hun leden op om zich te melden bij het Duitse leger om het vaderland in haar strijd met haar tegenstanders te helpen. In tegenstelling van de visie dat Joden geen Duitsers waren gaven velen aan deze oproep gehoor. De Duitse Joden zagen Duitsland wel degelijk als hun vaderland. Ruim 100.000 Joden, ongeveer 17% van deze bevolkingsgroep heeft zich gemeld. Van hen (de meeste vrijwilligers) zijn er ruim 12.000 gesneuveld, dat is 12%. 1500 van deze dapperen ontvingen het IJzeren Kruis eerste klasse en hen kan een behoorlijke dosis moed dus niet worden ontzegd.

Dat niet alleen Hitler sterk anti Joods was moge blijken uit een onderzoek dat in oktober 1916 door de Duitse minister van oorlog, Adolf Wild von Hohenborn, werd gelast naar aanleiding van vragen gesteld door een antisemitische afgevaardigde in de Rijksdag. Dit werd de Jodentelling genoemd en men wilde statistisch aantonen dat er relatief gezien minder Joden aan het front diensdeden dan niet Joden. Daarnaast moest vastgesteld worden dat er verhoudingsgewijs minder Joden zich vrijwillig meldden en daarom opgeroepen moesten worden. De minister heeft de resultaten van het onderzoek nooit gepubliceerd maar door het beginnen van het onderzoek braken er wel wat ongeregelde heden uit in het leger en stak het antisemitisme in het hele land de kop weer op. Bekijken we het aantal van 11.000.000 gemobiliseerde Duitsers inclusief Joden) op een bevolking van 65.000.000 in Duitsland, er woonden ook nog ca 13.000.000 Duitser in de koloniën) dan komen we op een percentage van ongeveer 17, gelijk dus aan het percentage bij de Joden.

Na de wapenstilstand in 1918 begon een uiterst warrige periode voor Duitsland, een periode waarin Hitler uiteindelijk als overwinnaar tevoorschijn zou komen. In november 1918 brak er een revolutie uit waarbij de Russische van 1927 als voorbeeld werd genomen. De republiek werd uitgeroepen en de keizer en andere gekroonde hoofden traden af en verlieten meest het land. Hitler zelf lag in die dagen nog in het hospitaal en kon en wilde niet geloven

dat Duitsland de strijd had opgegeven. Dat er nu een zogenaamde democratische republiek met de Sociaal Democraten aan de macht was gevormd was voor hem niet acceptabel. Het enige waar hij van overtuigd was dat het de Joden waren die dit alles hadden veroorzaakt. Op 1 april 1920 verliet Hitler het leger en begon hij met de echte opbouw van een politieke partij. Al eerder was hij toegetreden tot de Duitse Arbeiders Partij. Dit was een groepje ontevredenen die zich net als Hitler bij geen enkele andere partij thuis voelden. Hitler werd het zevende lid van deze partij...het was een moeizaam gevecht om mensen naar bijeenkomsten van de partij te krijgen maar in februari 1920 kreeg hij ruim tweeduizend mensen bijeen op een bijeenkomst van de partij. Nadat hij in april het leger had verlaten trok vergrootte hij zijn macht binnen de partij. Een heel belangrijk contact voor Hitler was majoor Roehm die deel uitmaakte van de staf van het leger in München en al voor Hitler lid was van de Duitse Arbeiders Partij. Het was vooral Roehm die nieuwe leden aanbracht bij de partij en hieronder waren veel oudstrijders. Uit deze groepering werden de eerste knokploegen gevormd. Ook via Roehm kreeg de partij zestigduizend mark bijeen waarmee een eigen weekblad kon worden opgericht: de Völkische Beobachter. Hitler vond ook dat geweld niet moest worden geschuwd en in de beginjaren werden de knokploegen niet zo zeer ingezet om de eigen partij te beschermen maar meer om bijeenkomsten van andere partijen te verstoren en de beleggers ervan en de bezoekers te intimideren en eventueel af te ranselen. Op 4 januari 1921 gaf hij die aanpak openlijk toe op een bijeenkomst: "De Nationaal Socialistische beweging in München zal voortaan – zonodig met geweld – zonder pardon alle bijeenkomsten of lezingen beletten die de geest van onze medeburgers in verwarring kunnen brengen." In die tijd bestonden er veel verenigingen als Vrijkorpsen en Weerbaarheidsbonden die allen politieke doelen hadden en op macht uit waren). Onder druk van de geallieerden werden deze groeperingen ontbonden en om aan het verbod te ontkomen werd door de partij van Hitler een zogenaamd "Gymnastiek en Sport Afdeling" opgericht. Kort daarna werd de naam veranderd in SA, Sturmabteilung. In oktober 1922 liet Hitler duidelijk zien wat voor gebruik hij kon en wilde maken van de SA Met 800 man SA trok de partij naar Coburg voor een nationalistische demonstratie. Ondanks politieverbod trok men door de straten en slag geleverd met Socialisten en Communisten. De slag in Coburg werd door de Nazi's verheven tot een grootse daad en de deelnemers kregen later een speciale onderscheiding voor hun moed en trouw.

De Partij groeide en met haar de SA die tegen de herfst van 1923 zo'n vijftienduizend man omvatte.

In november van dat jaar poogde Hitler een coupe in Beieren te plegen waarbij de Beierse regering zou worden afgezet. De bedoeling was de revolutie in heel Duitsland te doen plaatsvinden en op te marcheren naar Berlijn. Hitler begreep heel goed dat zo iets niet mogelijk zou zijn als hij daarbij geen steun van het leger zou krijgen. Hij wist inderdaad de generaal Ludendorff voor zijn idee te winnen. Hitler wilde toeslaan op een bijeenkomst waar Beierse politieke leiders aanwezig zouden zijn en hen dwingen om zijn kant te kiezen. Aanvankelijk leek het plan te slagen maar toen Hitler werd weggeroepen om een ruzie onder zijn eigen volgelingen te beslechten vertrokken de nieuwe eedgenoten van Hitler met stille trom. De eerste poging om de Beierse regering omver te werpen was derhalve mislukt. Op aandrang van Ludendorff deed men nog een uiterste poging om de zaken weer in handen te krijgen. Met een paar duizend man trok men op naar het centrum van de stad waarbij Ludendorff stelde dat het onmogelijk was dat militairen op hem, de grote generaal, zouden schieten. Hij kwam bedrogen uit want de politie, qua getalssterkte verre in de minderheid, liet zich niet overdonderen. Wie het eerste schot heeft gelost is nooit duidelijk geworden maar er vielen schoten en binnen een minuut lagen er drie politieagenten en zestien Nazi's dood of gewond op straat. Ludendorff bleef kalm en marcheerde met zijn adjudant door maar niemand volgde hem. De leiders van de Nazi's namen allen de benen. Op 11 november werd Hitler te Uffing gearresteerd. Op 26 maart begon een proces tegen hem dat 24 dagen duurde. Hitler voerde zijn eigen verdediging en deed dat goed. Hij ontkende niet dat hij had gepoogd de Beierse regering omver te werpen en nam de verantwoordelijkheid daarvoor op zich. Hij deed dat, zo stelde hij, om het hoogverraad van 1918 aan de kaak te stellen. Als hij daar moest staan wegens hoogverraad dan ook zij die leger een dolkstoot in de rug hadden gegeven en zich hadden onderworpen aan de geallieerden. Uiteindelijk werd Hitler veroordeeld tot vijf jaar gevangenisstraf. Daar Hitler nog steeds Oostenrijker was probeerde de politie het voor elkaar te krijgen om hem het land uit te zetten maar dat mislukte. In de stad Landsberg heeft Hitler gevangen gezeten maar niet in een kale cel. Hij had het er goed. Hij kreeg zo goed te eten dat hij korte tijd die in feite maar in het gevang door heeft gebracht flink in gewicht was aangekomen. Hij mocht net zo veel bezoek ontvangen als hij wilde en met de andere gevangen Nationaal Socialisten bracht hij veel tijd door in de tuin. Hitler heeft slechts van 11 november 1923 tot 20 december 1924 in

het gevang doorgebracht. Vanaf juli 1924 begon hij met het dicteren van Mein Kampf. Ten einde enig inzicht te krijgen in wat hij zoal op schrift liet stellen geven we enige passages uit het boek.

...Het schijnt wel, alsof heden ten dage de kloof, die op alle gebieden van het leven tussen werkgever en werknemer gaapt, onoverbrugbaar is geworden. Hoeveel het daarbij al gekomen is met de innerlijke verjoodsing van ons volk, kan men hier al zien aan de geringe achting, zo het niet minachting moet heten, die men voor de handarbeid als zodanig voelt. Duits is dit niet. Pas de verwereldlijking van ons leven, die in werkelijkheid een verjoodsing is, veranderde de oude eerbied voor het handwerk in een zekere minachting voor alle lichamelijke arbeid. Zo ontstaat dan een nieuwe, zeer weinig gerespecteerde stand, en op een dag zal de natie voor de vraag worden gesteld, of zij inderdaad bij machte is, om die stand tot een volwaardig deel der maatschappij te maken of dat het standsonderscheid zich zozeer moet verbreden, dat de stand tot klasse wordt, en daarmee de natuurlijke afstand tussen de standen tot klassenhaat. Maar hoe het ook zij, één ding is zeker: de nieuwe stand telde niet de slechtste elementen in zijn rijen, maar in tegendeel altijd de meest actieve. De al te ver gaande verfijningen van de zogenaamde cultuur hadden hier hun ontbindende en verwoestende werking nog niet uitgeoefend. Het gros van de nieuwe stand was nog niet aangetast door het gif van het pacifisme der zwakkelingen, maar was robuust, en zo nodig, ook bruut in zijn optreden. Terwijl de bourgeoisie zich in het geheel niet om deze kwestie bekommert, maar onverschillig Gods water over Gods akker laat lopen, ziet de Jood de geweldig onafzienbare mogelijkheden die de toekomst hier biedt, en terwijl hij enerzijds de kapitalistische middelen om mensen uit te buiten, volkomen consequent ten uitvoer brengt, gaat hij anderzijds tot de slachtoffers van zijn eigen werk, en zijn gedachten, en weet na korte tijd al de leiding in handen te krijgen van de strijd die ze tegen hemzelf voeren.

Dat is dan slechts figuurlijk gesproken "tegen hemzelf" want de grote meester der leugen weet zich als steeds lieleblank voor te doen en alle schuld op anderen te werpen. Omdat hij zo brutaal is, zelf de massa te leiden, komt deze ook in 't geheel niet op het idee, dat ze hier op ondenkbaar gemene wijze bedrogen zou kunnen zijn. En toch was dat het geval. Nauwelijks is de nieuwe stand uit de nieuwe economische chaos geboren, of de Jood heeft hem al duidelijk herkent als zijn nieuwe baanbreker, waardoor hij hogerop kan komen. Eerst gebruikte hij de bourgeoisie als stormram tegen

de feudale wereld en nu de arbeider tegen de burgerlijke. En terwijl hij eens, in de schaduw van de bourgeoisie verborgen, door sluipen en kruipen de burgerrechten wist te bemachtigen, hoopte hij u de strijd van de arbeider te kunnen gebruiken, om zelf de macht te veroveren. Van nu af aan heeft de arbeider geen andere taak meer dan te strijden voor de toekomst van het joodse volk. Zonder het te weten, wordt hij gebruikt als werktuig voor diezelfde macht, die hij meent te bestrijden. In schijn laat men hem stormlopen op het kapitaal, en kan hem op deze manier juist het beste voor datzelfde kapitaal laten strijden. Daarbij gaat men voortdurend tegen het internationale grootkapitaal te keer en bedoeld de nationale economie. Die moet afgebroken worden en op de ruïnes daarvan zal het internationale beurskapitaal kunnen zegevieren. De Jood gaat hierbij als het volgt te werk: Hij gaat tot de arbeiders en geeft voor, diep begaan te zijn met hun lot, en doet zelfs verontwaardigd over hun armoede en ellende, om op deze wijze het vertrouwen te winnen.

Hij spant zich in, om alle werkelijke of ingebeelde moeilijkheden van hun leven te bestuderen – en bij hen het verlangen naar verlossing uit zulk een bestaan sterk te maken. Het verlangen naar sociale rechtvaardigheid, dat in iedere Ariër aanwezig is, weet hij op meesterlijk sluwe wijze op te zwiepen tot haat tegen degenen, die door het geluk beter zijn bedacht, en hij geeft daarbij aan die strijd tegen het sociale onrecht de vorm van een wereldbeschouwing. Hij verkondigt de leer van het marxisme. Hij wekt de indruk, alsof deze leer onafscheidelijk met een hele reeks sociale eisen verbonden is, en eist daarom, dat ze met die eisen verbreid zal worden, evenals ook de haat tegen de fatsoenlijke mensheid; eisen, die, in zulk een vorm en in dergelijk gezelschap ter tafel gebracht, principieel onvervulbaar en onrechtvaardig moeten lijken. Want onder die dekmantel van zuivere sociale ideeën zijn waarlijk duivelse bedoelingen verborgen en die worden ook wel met de grootste onbeschaamdheid in het openbaar verkondigd. Deze leer is een onontwarbaar mengsel van gezond verstand en menselijke krankzinnigheid, maar dat onveranderlijk in zulk een vorm, dat enkel de waanzinnige punten verwerkelijkt zullen worden, en dat het gezond verstand volkomen buiten spel blijft. Door de principiële ontkenning van de betekenis der persoonlijkheid en daarmee van de natie en van ras eigenschappen, verwoest ze de meest elementaire grondslagen van de menselijke cultuur, die juist geheel en al op deze grondslagen berust.

Dit is de ware diepste kern van de marxistische levensbeschouwing – wanneer men dit mis product van een misdadig brein althans nog als “wereldbeschouwing” mag aanduiden. Met de vernietiging van de persoonlijkheid en het ras valt het belangrijkste bezwaar, dat nog aan een heerschappij der minderwaardigen in de weg stond – deze minderwaardige echter is de Jood. De betekenis van deze leer ligt juist in de economische en politieke waanzin, die zij verkondigt. Want daardoor worden juist alle intelligente lieden ervan weerhouden, om zich in dienst van deze idee te stellen, terwijl de mensen, die geestelijk minder hoog staan en weinig inzicht hebben in economische vraagstukken, met vlag en wimpel naar haar overlopen. Het intellect van de beweging echter – want ook deze beweging heeft intellect nodig om te kunnen bestaan – komt bij elkaar, omdat de Jood hier uit zijn eigen rijen een “offer” brengt. Zodoende ontstaat een beweging van uitsluitend handarbeiders onder Joodse leiding, die schijnbaar ten doel heeft, om de toestand van de arbeider te verbeteren, maar in werkelijkheid niets anders wil, dan alle niet-Joodse volkeren in de boeien te slaan, en daardoor te vernietigen...

Hitler gaat zo nog verder en het is duidelijk dat hij het marxisme en het daaruit voortvloeiende communisme als een Joods “uitvinding” beschouwde. Ook ten aanzien van wat hij bloedschande noemde, het “bederven” van het bloed van andere volken en rassen door Joden, heeft hij er geen doekjes om gewonden.

...De zwartharige Jodenjongen loert ure lang, met duivelse vreugde op het gelaat, op het meisje, dat hij dan met zijn bloed schendt, en daarmee aan haar volk ontroofd. Met alle ten dienste staande middelen tracht hij het bloed van het volk, dat hij wil onderwerpen, te bederven. En zoals hij zelf stelselmatig vrouwen en meisjes in het verderf stort, zo schrikt hij er ook niet voor terug, om zelf overal de grenzen van het bloed voor anderen op te heffen. Het waren en zijn Joden, die de negers aan de Rijn deden komen, steeds met dezelfde geheime ideeën bezielde en met dezelfde scherp omliggende doelen voor ogen, n.l. om door de verbastering, die door zo iets noodzakelijkerwijze moet optreden, het gehate blanke ras te vernielen, van zijn culturele en politieke hoogte neer te halen, en aan zichzelf te onderwerpen. Want een raszuiver volk, dat zich van zijn bloed bewust is, zal nooit door de jood kunnen worden onderworpen. De Jood zal op deze wereld altijd alleen maar over bastaard kunnen regeren.

Daarom probeert hij systematisch het peil van het ras te doen dalen door voortdurend en op alle manieren de enkeling te vergiftigen. Maar plotseling begint hij de democratische gedachte te vervangen door die van de dictatuur van het proletariaat. Hij heeft in de georganiseerde massa van het marxisme het wapen gevonden, waardoor hij de democratie kan missen en nu de volkeren dictatoriaal met ijzeren vuist kan onderwerpen en regeren. Hij gaat systematisch te werk, om op economisch evenals op politiek gebied een omwenteling tot stand te brengen...

Zo gaat dat vele bladzijden door. Vooral de aanvallen op andere, mindere, rassen dan het Duitse Arische ras zijn volledig uit de lucht gegrepen en missen elke wetenschappelijke grond. Dat er verschil is tussen rassen is wel duidelijk maar zeker niet zoals in de Bloed en Bodem theorie wordt verondersteld. Hierin wordt er van uit gegaan dat er één groep mensen in Duitsland bestaat die een conservatieve kracht en een niet te vernietigen veilige kern vormt: de boeren, zij zijn een het vaste en onveranderlijke element in de Duitse samenleving. De Duitse minister Walter Darré ging echter nog een stapje verder door te stellen dat die boeren wat hun karaktertrekken en hun individualiteit betreft huns gelijke over de gehele wereld niet hadden. Bloed en Bodem vormen één geheel en vertegenwoordigen de levenskracht van het ras. De eigenlijke cultus van de Bodem, de Heimat, is niet van Hitlers tijd maar bestond al eeuwen daarvoor. De Nazi's haalden de oude heidense mythen weer naar voren en boeken daarover gingen als verse broodjes over de toonbank. Voor de Duitsers was deze herleving van het oude een weldaad na de verschrikkingen van de naoorlogse periode.

Januari 1925 was een belangrijke dag voor Hitler, hij bezocht de Minister-president en leider van de Katholieke Beierse Volkspartij, Dr. Heinrich Held. Hitler gaf toe dat de opstand een vergissing was geweest maar beriep zich er op dat die alleen bedoeld was geweest om de regering te helpen het marxisme te bestrijden. Het belangrijkste wat Hitler bereikte was dat het verbod op zijn partij en haar krant, ingesteld na de opstand, werd opgeheven. Strubbelingen tussen Hitler en de leiders droegen er toe bij dat de partij ernstig verzwakte en vele verlieten de Nazi's om zich bij andere groeperingen aan te sluiten. Op 27 januari was de eerste grote bijeenkomst waar Hitler zo'n vierduizend mensen toespraak:

... Als er iemand komt die mij voorwaarden wil stellen, zal ik tot hem zeggen: "Wacht maar eens even mijn jonge vriend, dan kun je eens zien welke voorwaarden ik jou stel. Ik streef niet naar de gunst van de massa. Aan het eind van het jaar zult gij kunnen oordelen kameraden. Als ik juist gehandeld heb, goed. Als ik verkeerd gehandeld heb, zal ik mijn functie in Uw handen leggen. Maar tot dien leid ik alleen de beweging en niemand kan mij voorwaarden stellen zolang ik persoonlijk de verantwoording draag. En eens te meer draag ik de verantwoording voor al wat in de beweging geschiedt...Voor deze strijd van ons bestaan slechts twee mogelijkheden: òf de vijand gaat over onze lijken òf wij over die van hem en het is mijn verlangen dat, mocht ik in deze strijd vallen, de hakenkruisvlag mijn lijkwade wordt...

De menigte was enthousiast en de zich min of meer tegen Hitler gekeerde leiders schudden hem de hand en schaarden zich onder hem.

Bij de heroprichting of de voortzetting van de partij had Hitler duidelijk twee doelen voor ogen. Het eerste was de absolute heerschappij over de partij vestigen en eenieder die daar niet aan wilde zou onverbidlijk uit de partij worden gejaagd. Het tweede doel was de partij uit te bouwen tot een sterke macht in de Duitse politiek binnen het kader van de grondwet.

Hitlers opmerking om over de lijken van zijn tegenstanders te gaan had bij zijn gehoor wel een goede ontvangst maar niet bij de overheid. Met onmiddellijke ingang werd het Hitler verboden in het openbaar te spreken en zo'n verbod volgde spoedig in andere staten. In beieren bleef dat verbod tot mei 1927 van kracht en in de andere staten tot september 1928. Hitler en daardoor de partij werd zo behoorlijk monddood gemaakt terwijl beiden het juist moesten hebben van de redevoeringen van de leider. Hitler kon niet anders dan gehoorzamen daar hem nog steeds het spook van uitzetting naar Oostenrijk boven het hoofd hing. In de periode van het spreekverbod hield Hitler zich vooral bezig met het verder dicteren van zijn boek *Mein Kampf*. Waar Hitler wel mee zat was de groeiende macht van Gregor Strasser. Deze Strasser was een lid van de partij maar het in lang niet alle opzichten eens met Hitler. Strasser was al zeer actief geweest in noord Duitsland in de periode dat Hitler in de gevangenis had gezeten. Hij was ook een der genen die zich van Hitler hadden afgewend toen die de alleenheerschappij in de partij had opgeëist. Hitler wist hem over te halen om toch weer mee te doen en gaf hem als beloning het leiderschap in Noord-Duitsland. Terwijl Hitler gebukt ging onder het

spreekverbod vertoonde Strasser een maximum aan activiteiten. In naam bleef Hitler de leider maar in de praktijk kwam het erop neer dat Noord-Duitsland zich feitelijk van de partij losweekte en een eigen koers begon te varen. Strasser was het ook die een man in dienst nam die later grote macht binnen de partij zou verwerven: Paul Josef Goebbels. Het moest wel tot een breuk komen tussen Hitler en Strasser en die kwam er dan ook. In 1925-1926 werden er in Duitsland heftige discussies gevoerd over de bezittingen van de vroegere Duitse vorstenhuizen. Mochten zij hun bezittingen behouden of moesten die aan de staat vervallen. Strasser koos voor de arbeidersklasse en tegen de vorsten terwijl Hitler juist voor de bezittende klasse koos. Op zich was dat niet echt vreemd als men beseft dat hij van de gescheiden hertogin van Sachsen-Anhalt maandelijks een toelage ontving van 1500 mark. Hitler betichtte zij opposenten in te gaan op Joodse zwendelarij. Op een vergadering in Hannover, belegd door Strasser, waar het overgrote deel der aanwezigen pro Strasser was werd door Goebbels zelfs aangedrongen op verwijdering van "de kleine burger Adolf Hitler" uit de Nationaal Socialistische Partij. Zo ver kwam het niet maar de vergadering besloot wel een programma van Gregor Strasser en zijn broer Otto aan te nemen. Het 25 punten plan dat in februari 1920 was aangenomen en dat als leidraad voor de partij gold, werd hiermee op zij geschoven. Hitler was des duivels maar hield het hoofd koel. Slim kwam hij met een tegenzet die zou moeten voorkomen dat er een scheuring binnen de partij zou gaan plaatsvinden. Hij belegde een bijeenkomst op 14 februari 1926 in de Zuidduitse stad Bamberg. Slim vermeed hij het een bijeenkomst op zondag te laten plaatsvinden daar dan alle Noord Duitsers vrij waren. Nu kwamen er uit het noorden slechts twee vertegenwoordigers: Gregor Strasser en Goebbels. Een lange dag duurden de debatten tussen de groep Hitler en de groep Strasser waarbij de laatste steeds in een situatie van numerieke minderheid verkeerde. Het grootste voordeel behaalde Hitler toen halverwege de bijeenkomst Goebbels verklaarde dat Hitler gelijk had en hij en Strasser ongelijk. Het enige wat ze konden doen was hun ongelijk te bekennen en zich achter Hitler scharen. Feitelijk had Hitler de overwinning binnen maar hij wilde Strasser toch niet verliezen en met enig lijmen kreeg hij hem zover dat die zijn eigen plannen opgaf en zich achter die van Hitler schaarde.

Strasser was echter niet het enige probleem voor Hitler in die dagen, er was ook nogal wat kritiek op het handelen van de leider die veel tijd doorbracht in zijn huis te Berchtesgaden waar hij aan zijn nichtje Geli zijn boek Mein Kampf dicteerde. Verder vond men

dat hij en zijn vrienden te veel geld uit de partijkas haalde ten behoeve van privé uitgaven.

In 1926 belegde Hitler een vergadering in München als vervolg op die in Bamberg. Op deze vergadering werd de resolutie aangenomen dat de Nationaal Socialistische Arbeiders Partij in München de enige bewaarster van de beweging zou zijn. De groep in München zou een eigen leider kiezen die automatisch de leider van de hele partij zou zijn. Hitler legde zijn toehoorders uit dat hij het recht zou hebben zodra hij gekozen was de andere partijleiders naar welgevallen zou kunnen aanstellen of ontslaan. In Juli 1926 waagde Hitler het er op om weer een massabijeenkomst te houden in Weimar in Thüringen waar hem geen spreekverbod was opgelegd. Ruim 5000 mensen namen er aan deel en het was de eerste maal dat Hitler de menigte begroette met de uitgestrekte arm.

Een ander probleem voor Hitler was de SA Deze bestond voor het overgrote deel uit ex-militairen en hun leiders uit ex officieren. Zij zagende SA als een soort basisschool voor het leger en als einddoel het opnemen van de SA in dat leger. De S.A volgde een naar Hitlers zin veel te zelfstandige koers en de leider weigerde te erkennen dat Hitler het recht had om de SA-orders te geven. De SA in haar huidige vorm had geen zin in politiek, soldaatje spelen, geüniformeerd door de straten marcheren, als het volgens de commandant nodig was de rooien in elkaar slaan, veel drinken en oude verhalen uit 1914-1918 ophalen. Pas in 1929 kwam Hitler met een antwoord op SA Toen werd de SS, de zwarthemden, opgericht met al gauw aan het hoofd Heinrich Himmler.

In mei 1927 kreeg Hitler de vrijheid om in Beieren het openbaar te spreken en in september 1928 mocht hij dat ook weer in Pruisen. De partij groeide. In augustus 1927 paradeerden zo'n 30.000 SA mannen voor Hitler. In 1926 had de partij zeventienduizend leden en in 1927 waren dat er veertigduizend. Dat aantal steeg naar zestigduizend in 1928. Aan de reeds bestaande Hitler Jeugd werd de Scholierenbond en de Studentenbond toegevoegd. Verder kwam er een Duitse Vrouwen Bond, een bond van Nazi leerkrachten, een van Nazi rechtsgeleerden en een van Nazi-artsen. In 1928 werd de organisatie van de partij in twee hoofdafdelingen gesplitst. De ene, onder leiding van Georg Strasser, hield zich bezig met aanvallen op het bestaande regiem. De ander, onder leiding van Constantien Hierl, hield zich bezig met het alvast opbouwen van de nieuwe staat. De propaganda-afdeling werd, na aanvankelijk tot januari 1927 onder Strasser te hebben

gefunctioneerde, aan Goebbels toegewezen en deze viel direct onder Hitler.

Leek het dus bergopwaarts te gaan met de partij met haar tegenstanders, het huidige regiem, ging het ook opmerkelijk goed. Dit regiem, volgens Hitler bestaand uit "November misdadigers" – die het land en het eigen leger hadden verraden aan de geallieerden – en doorspekt was door Joden, had er voor gezorgd dat de orde grotendeels was hersteld. Verder hadden ze door onderhandelingen een eind kunnen maken aan de bezetting van het Ruhrgebied, de opname van Duitsland in de Volkerenbond bewerkstelligd. Ook werd een beter regeling voor de herstelbetalingen verkregen werd de Geallieerde Militaire Controle Commissie opgeheven. Wat voor Hitler en de zijnen echter erger was, was het economisch herstel van het land. Op alle fronten ging het beter en ten opzichte van 1925 waren de lonen in 1929 met 10% gestegen. Met de groeiende tevredenheid van de bevolking liep de interesse in radicale partijen als de N.S. Partij terug. Toch was nog lang alles niet verloren voor Hitler want de basis voor de opkomende welvaart was behoorlijk wankel en hij doorzag dat al zou het niet komen tot een nieuwe grote inflatie zoals hij dacht.

Bij de verkiezingen in 1928 kwam sterk tot uiting dat Hitler nog lang niet was waar hij wilde zijn: de leider van een sterke N.S. Partij. De Nazi's haalden ruim 800.000 stemmen en kregen maar twaalf zetels van de beschikbare 491. Hitlers partij kwam hiermee op de negende plaats. De rechtse Duitse Nationale Partij zag haar stemmenaantal slinken met bijna twee miljoen ofwel ongeveer 30%. De Sociaal Democraten zagen hunne stemmenaantal toenemen met ruim 15%. In de landelijke politiek leek Hitler nog geen vooruitgang te boeken en het feitelijk een wondertje heten dat de partij in die jaren niet ten onder is gegaan. In Hitlers ogen was de Duitse president Gustav Stresemann die de economische vooruitgang toegeschreven werd, de grootse tegenstander en die moest dus worden aangepakt.

In september 1928 de partijleiders bijeen in München om de situatie waarin de partij verkeerde te bespreken. Het was geen verrassing dat een groot deel van zijn rede in beslag werd genomen door aanvallen op Stresemann en dan vooral op zijn buitenlandse politiek:

In de eerste plaats moet ons volk bevrijd worden uit de hopeloze verwarring der internationale begrippen en bewust en systematisch tot fanatiek nationalisme worden opgevoed... In de tweede plaats door het volk te leren strijden tegen de ijhoofdigheid der democratie

en het weer zover te brengen dat het de noodzaak van gezag en leiderschap inzielt, rukken wij het los uit de onzin van het parlementarisme. In de derde plaats, door het volk te bevrijden uit de sfeer van jammerlijk in mogelijkheden die buiten de grenzen van eigen kracht liggen – zoals het geloof in verzoening, begrip, wereldvrede, de Volkenbond en internationale solidariteit – vernietigen wij deze ideeën. Er bestaat slechts één recht in de wereld en dat recht is eigen kracht.

President Stresemann had dan wel een economische verbetering tot stand gebracht, de vernederingen van het verdrag van Versailles weten te verzachten door nieuwe afspraken en verdragen maar hij slaagde er niet in de het Franse wantrouwen weg te nemen. Hij moest voor elke afspraak bijna letterlijk op de knieën voor de Fransen en juist op dat punt viel Hitler hem aan. Hij vroeg zich hardop af of de president wel genoeg deed en ook waarom hij de nationale belangen opofferde voor een goedkeurend knikje van de Fransen. In woord en geschrift werd er door de Nazi's een stroom van beschuldigingen en aantijgingen richting de president gezonden. Ook de Fransen vernamen die kritieken en in Frankrijk vroeg men zich af of de Duitse president wel gerechtigd was namens het hele Duitse volk te spreken. Hitler hamerde zonder ophouden op de nationale belangen die door Stresemann verkwanselt zouden worden. Hitler kreeg een kans toen de onderhandelingen over de herstelbetalingen werden heropend. De oorspronkelijke eis van de geallieerden was 132 miljard goudmark. In 1924 was er het plan van Dawes geweest dat had bepaald dat Duitsland gemiddeld gezien jaarlijks 2050 miljoen mark zou moeten opbrengen oorspronkelijk was dat 2500 miljoen). Over het aantal jaren dat dat zou moeten gebeuren werd niet gesproken. Onder leiding van de Amerikaanse bankier Young werd er een rapport samengesteld dat op 7 juni 1929 werd ondertekend. De Duitsers zouden nog 59 jaar herstelbetalingen moeten opbrengen alvorens er definitief een streep onder dat punt gezet zou kunnen worden. Wel zou de internationale controle over de Duitse economie, die bij het Dawes Plan was ingesteld, worden afgeschaft. Stresemann had op beter gehoopt maar zag geen andere mogelijkheid dan dit plan te accepteren. Vooral het feit dat hij de stopzetting van de bezetting van het Rijnland door de Fransen niet had kunnen koppelen aan de nieuwe overeenkomst zat hem dwars. Hij kreeg echter nog een kans bij de internationale conferentie van augustus 1929 in den Haag. Hier kreeg hij de Fransen zover dat de aftocht van de Franse troepen in september zou aanvangen en dat die in Juni 1930

beëindigd zou zijn, dat was vijf jaar eerder dan oorspronkelijk afgesproken was. Stresemann was gematigd blij maar kon niet lang genieten van zijn "overwinning" op de Fransen, op 3 oktober 1929 stierf hij. De rechtse partijen, met voorop de Nazi's, hadden geen goed woord over voor het plan van Young. Zij weigerden schuld te bekennen aan het ontstaan van de oorlog, de schuld waarop de herstelbetalingen waren gebaseerd. De nieuwe Duitse president Hindenburg kreeg het zwaar te verduren maar tekende op 13 maart 1930 de wetten waarin de uitvoering van het plan van Young waren vastgelegd.

Hitler sloot in die jaren een monsterverbond met een andere rechtse partij De Duitse Nationale partij. In 1928 had ene Alfred Hugenberg de leiding van die partij op zich genomen. Hugenberg, erg ijverzuchtig en heerszuchtig, beschikte over veel geld en had met dat geld een heel netwerk van persbureaus en kranten verworven. Zo werd de grote UFA filmindustrie geheel door hem beheerst. Hugenberg had veel machtige vrienden waardoor hij bijvoorbeeld ook kon rekenen op de medewerking van de Stahlhelm, verreweg de grootste oudstrijdersvereniging. Hitler kwam in contact met Hugenberg op de Berlijnse nationalistische sociëteit Deutscher Orden. Hitler kreeg voor elkaar dat hij mocht beschikken over ruime financiële middelen en dat hij zijn campagne naar eigen inzicht en zelfstandig mocht voeren. De partij van Hitler en die van Hugenberg zouden volkomen gelijkwaardig zijn bij hun strijd tegen de regering.

Hitler en Hugenberg publiceerden in september 1929 een ontwerpwet: "Wet tegen de Slavernij van het Duitse Volk". Verder wezen ze de verantwoordelijkheid van Duitsland voor het uitbreken van de oorlog volledig van de hand en eisten ze het einde van alle herstelbetalingen. Tenslotte moesten de Rijkskanselier, het kabinet en hun vertegenwoordigers bestraft worden indien ze de nieuwe opzet van de financiële verplichtingen zouden aannemen. Om een wetsontwerp te mogen indienen had men de steun van 10% van het kiezerscorps nodig en met 10,02% haalde Hitler en Hugenberg dat met de hakken over de sloot. Bij de Rijksdag eind november leek het kleine succes behaald bij het mogen indienen van het wetsontwerp volledig onder te sneeuwen. Tijdens de debatten werd clausule na clausule verworpen en ontstond er zelfs ruzie tussen groeperingen van De Nationale Partij waarbij een deel zich afscheidde. De volksstemming die eind 1929 over het onderwerp werd gehouden liep op een fiasco voor Hitler en Hugenberg uit. Om te winnen hadden de heren 21.000.000 stemmen nodig, ze kregen nog niet eens 6.000.000. Op 12 maart 1930 werden de voorstellen

van Young door de Rijksdag aangenomen en deze kans op een omwenteling was voor Hitler en de zijnen verkeken. Toch zag Hitler dit fiasco niet als een volslagen nederlaag. Tot dan had hij in het Beierse een behoorlijke bekendheid genoten maar in de meeste delen van de rest van Duitsland was hij nog een grote onbekende. Na de volksstemming was hij in ieder geval in heel Duitsland bekend en dat mede door de buitengewone aandacht die de door Hugenberg gecontroleerde pers aan de redevoeringen en bijeenkomsten van de Nazi's hadden besteed. Een ander voordeel voor Hitler was dat hij nu ook in de belangstelling van de grote zakenlieden gewekt, waaronder de eigenaar van de Reinisch-Westfalische Zeitung, en dat sommigen van hen hem financieel begonnen te steunen. Ten slotte had Hitler nog bereikt dat hij bij de andere rechtse partijen veel sympathie had gekweekt en dat zou hem geen windeieren leggen. Direct na de nederlaag bij de volksstemming had Hitler zijn banden met de Nationale partij verbroken vanwege de "onstandvastige steun" die hij had verkregen. In 1929 begon de definitieve opmars van de Nazi's in de landelijke politiek. Bij provinciale verkiezingen in het vierde kwartaal boekten ze flinke winst in Thüringen, Saksen, Brunswijk, Baden en Lübeck. In Thüringen werd zelfs 11% van de stemmen behaald en werd Frick de eerste Nazi die een openbaar ambt ging bekleden als minister van binnenlandse zaken. De meeste winst ging ten koste van de Duitse Nationale Partij. Ook het ledenaantal van de N.S.Partij groeide in die tijd flink. Van 120.000 in de zomer van 1929 naar 178.000 in eind 1929. In maart 1930 bedroeg het ledenaantal 21000.

Een nieuwe kans was er voor Hitler toen de in de Verenigde Staten van Amerika in 1929 begonnen crisis zich verhevigde en zich verspreidde. Het herstel van de Duitse economie was grotendeels gebaseerd geweest op leningen en verontruste financiers begonnen de uitgeleende gelden terug te eisen. Daarnaast stortte de wereldhandel in elkaar en Duitsland kwam in een economische crisis terecht. De werkeloosheidscijfers geven duidelijk aan hoe erg het met de Duitsers was gesteld: in september 1929 1.230.000, in september 1930 3.000.000, in september 1931 4.300.000 en in september 1932 al 5.100.000. Begin 1933 liep het werkloosheidscijfer zelfs op tot meer dan zes miljoen. Hierbij zijn niet inbegrepen de mensen die slechts voor een deel van het normale aantal uren konden werken. De crisis was in alle gelagen de bevolking merkbaar en ook het platteland ontkwam er niet aan door het instorten van de prijzen der producten. Slechts een kleine groep zeer welgestelden voer wel bij de crisis, zij kochten voor een

habbekrats de huizen en bezittingen op van de betrokkenen en konden met dat bezit wachten tot er betere tijden zouden aanbreken. Voor Hitler was dit reden om zijn grote vijand Jodendom van deze praktijken te beschuldigen.

In 1930 kwam het door tegengestelde belangen tot een breuk tussen Hitler en Gregor Strasser. Hitler had de arbeider nodig voor zijn stemmenaantal en de grootindustrieel voor zijn geld. Het was moeilijk beiden te vriend te houden. Strasser steunde een staking die in april 1930 was geproclameerd door de vakverenigingen in Saksen. Zijn broer Otto oefende in het nog steeds officiële Nazi-blad van het noorden, het Arbeitsblatt, en in de Saksische Beobachter scherpe kritiek uit op Hitler en steunde en loofde de staking. De industriëlen stelden Hitler nu voor de keus om òf het standpunt van Strasser veroordelen òf hun financiële steun te verliezen. Hitler kreeg het voor elkaar om een order uit te laten gaan waarbij het elk partijlid was verboden om aan de staking deel te nemen. Hitler toog naar Berlijn en voerde lange gesprekken met Otto Strasser. Ze werden het uiteindelijk niet eens maar toch zou men Hitler als overwinnaar kunnen aanwijzen. Eind juni gaf Hitler opdracht aan Goebbels om Otto Strasser en zijn aanhang uit de partij te stoten, Gregor bleef bij Hitler. Het duidelijkst geeft echter de uitslag van de verkiezingen in Saksen een beeld van de door Hitler behaalde overwinning: het aantal Nazie-afgevaardigden steeg van 5 naar 14.

Met alle mogelijke middelen zoals wanordelijkheden in de grote steden, leuzen op muren, plakaten, demonstraties, massabijeenkomsten, landdagen, hele en halve waarheden en intimidatie van tegenstanders werd de verkiezingsstrijd gestreden. Hitler richtte zich vooral op de massa zowel in de stad als op het platteland daar uit die hoek de grote aantallen stemmen moesten komen. En succes was er, van de negende partij kwamen de Nazi's nu als tweede uit de bus met een zetelaantal van 107 tegen de 12 die ze tot dan hadden bezet.

1930 en de daaropvolgende jaren werden jaren van veel onlusten. De SA en de communisten raakten voorduren slaags in straatgevechten. Vlak voor de verkiezingen van 1930 brak er zelfs nog een opstand uit onder de SA in Berlijn. Hitler had al zijn overredingskracht nodig en moest van kroeg naar kroeg om de mensen weer in het gareel te krijgen. Het lukte hem en hij stuurde de leider van zijn bruinhemden met pensioen. Als nieuwe leider haalde hij Ernst Roehm uit Bolivia en benoemde hem tot stafchef. Bij zijn in dienst treden kreeg Roehm het bevel over ongeveer 100.000 man, een jaar later waren het driemaal zo veel.

Aan de financiële crisis was intussen nog geen einde gekomen. De werkloosheid liep in maart 1930 op tot 3,75 miljoen en enige banken moesten hun poorten sluiten. Met behulp van geld uit het buitenland wist de regering algehele ineenstorting te voorkomen. Daarnaast moesten er wel heel wat impopulaire maatregelen worden genomen: extra belastingen, loonsverlaging voor overheidspersoneel en verlaging van de werkloosheidsuitkeringen. Dit alles was koren op de molen van Hitler die er maar op bleef hameren dat de regering de situatie niet aan kon en volledig schuld had aan de malaise. Merkwaardigerwijs zorgden de Fransen voor een opsteker voor Hitler. De Duitse minister van Buitenlandse aken probeerde met Oostenrijk tot een Tolunie te komen teneinde gezamenlijk tot verlichting te komen. De Fransen, gesteund door de Tsjechen en Italianen klommen in de hoogste boom: het zou kunnen leiden tot een politieke en territoriale eenwording van beide landen en dat was regelrecht tegen wat was vastgelegd in het verdrag van Versailles. De Fransen kregen gelijk en het gevolg was niet alleen dat de Oostenrijkse bank Kreditanstalt haar deuren moest sluiten maar ook dat de Duitse regering diep door het stof moest. Hitler maakte natuurlijk direct gebruik van het gebeurde en wees er op dat zolang Duitsland geregeerd bleef door het huidige democratische!) stelsel er binnenslands economische ellende zou blijven.

Een heel belangrijke stap van Hitler was geweest om reclame voor zijn partij te maken in het leger. Hij prees de grootheid van het Duitse militaire lichaam en belooft het leger op haar oude sterkte te zullen terugbrengen als hij aan de macht kwam en ook om haar oude invloed op de samenleving te herstellen. Dit sprak vooral de jonge officieren aan. Het Duitse leger mocht ingevolge het verdrag van Versailles maar uit honderdduizend man bestaan en bij de rekrutering hoefde men alleen de best mensen maar aan te nemen. Het gevolg was wel dat deze mensen ook ambitieus waren en omhoog wilde in de rangen van de leiding. Bij een leger van slechts honderdduizend man was dat haast niet mogelijk. Er moest al iemand sterven of met pensioen gaan wilde men voor promotie in aanmerking komen. In 1930 moest de toenmalige minister van defensie van Duitsland, de generaal Groener, dan ook met lede ogen aanschouwen hoe de sympathie voor de Nazi's in het officierenkorps met de dag toenam.

Ondanks dat succes was Hitler nog even ver van de macht als toen hij begon. Via een staatsgreep wilde hij macht niet verkrijgen en via de politiek zou het eigenlijk een te lange weg worden. Goed, er werden dan wel in 1932 bij de verkiezingen 230 van de 608 zetels

behaald maar dat was op geen stukken na de benodigde meerderheid. Daar kwam bij dat de malaise ook niet eeuwig zou duren en heel wat van zijn stemmers bij verbeterde leefomstandigheden de extreem rechtsen de rug zouden toekeren. Daarbij kwam nog dat het binnen de SA zeer onrustig bleef. Velen waren het met de Hitler gevoerde politiek niet eens en wilden feitelijk een revolutie tegen de gevestigde orde. De enige mogelijkheid die Hitler zag om toch met een gereede snelheid aan de macht te komen lag gelegen in het politieke stelsel. Het was namelijk zo dat de president een bijzonder grote macht bezat daar hij decreten kon uitvaardigen. Daarnaast was er het feit dat de regerende coalitie uiteen was gevallen waardoor een vaste parlementaire meerderheid was komen te vervallen voor de Rijkskanselier. Door deze situatie lag de feitelijk macht bij de president en zijn adviseurs. Het zou geweldig zijn als Hitler die groep zou kunnen overreden om hem in hun midden op te nemen en nog mooier zou het zijn als ze hem dan zouden benoemen tot Rijkskanselier met het recht om gebruik te kunnen maken van de speciale bevoegdheden van de president. Zou het zover komen dan hoeft hij niet meer te wachten tot hij een parlementaire meerderheid zou hebben en bovendien was dan een toch gevaarlijke putsch tegen de regering, met het gevaar dat het leger zich alsnog tegen hem zou keren, niet nodig. Gezien de grote aanhang van Hitler zagen sommige van de adviseurs wel een mogelijkheid om met de Nazileider samen te werken. De door Hitler gewenste samenwerking liet echter nog op zich wachten: de president zag na een gesprek niets in Hitler als Rijkskanselier. Hitlers teleurstelling komt tot uiting in een open brief aan de Rijkskanselier:

...Het betreurenswaardige van alles is dat het laatste apparaat dat er over het algemeen nog gezond uitziet – het apparaat waar gij tegenwoordig alleen nog op kunt steunen – het leger – nu door zijn vertegenwoordigers in de regering direct en indirect bij deze strijd betrokken wordt... Voor ons is het legerde uitdrukking van de kracht van de natie ter verdediging van haar nationale belangen tegenover het buitenland. Voor U. Rijkskanselier Brüning, is het in laatste instantie een instelling ter verdediging van de regering in het binnenland. De overwinning van onze ideeën zal de hele natie politiek en filosofisch zo doordringen dat ze het leger in de geest in een waarlijk enge verhouding tot het gehele volk zal brengen en het zodoende bevrijden van de pijnlijke omstandigheid een vreemd lichaam te midden van het eigen volk te zijn. Het gevolg van Uw

standpunt, Rijkskanselier, is de verplichting van de zijde van het leger een politiek stelsel op de been te houden dat in zijn tradities en diepste wezen de doodsvijand is van de geest van een leger. En zodoende zal, bewust of onbewust, het leger het stempel gaan dragen van een politiemacht die min of meer voor interne doeleinden beraamd is...

Dat Hitler inmiddels toch veel steun onder de bevolking had moge blijken uit het feit dat na zijn openbare brief op 17 oktober naar Brunswijk ging om daar een parade af te nemen van meer dan 100.000 SA- en SS-mannen. Meer dan zes uur duurde het defilé. Grote drommen mensen zagen het spektakel dat werd afgesloten met een fakkeloptocht. Ondanks dat de start van de mogelijk samenwerking tussen Hitler en de echte machthebbers niet best was geweest was nog lang alles niet verloren. Begin 1931 telde zijn partij 390.000 leden en aan het eind van dat jaar waren het er ruim 800.000. In mei behaalde de partij in Oldenburg 37% van de stemmen. In Hessen, wel is waar een van de kleinere staten, gingen de Nazi's er met de meerderheid vandoor. In de Landdag steeg het aantal afgevaardigden van 1 tot 27 en in vergelijking met de landelijk verkiezingen van 1930 steeg het stemmenaantal bij de 8 provinciale verkiezingen van 17% naar 35%. Het was duidelijk dat Hitler en zijn partij steeds belangrijker werden. Mede door deze stemmenwinst werden de onderhandelingen tussen Hitler en de machthebbers met de president aan het hoofd, voortgezet. Men wilde Hitler overhalen om in te stemmen met het verlengen van Hindenburgs presidentschap met een paar jaar tot het land zich zou herstellen van de economische crisis, de problemen rond de herstelbetalingen en de Duitse wens tot gelijke rechten bij de bewapening zouden zijn geregeld. In ruil voor medewerking zou de door Hitler constant aangevallen Rijkskanselier Dr. Brüning dan aftreden. In Nazi kringen heerste tweespalt maar uiteindelijk wonnen de tegenstanders en Hitler weigerde op het gedane voorstel in te gaan. Hij deed dat op een slimme manier door rechtstreeks aan de president te schrijven, met voorbij gaan aan de Rijkskanselier dus. Hij waarschuwde in dat schrijven dat de kanselier met zijn voorstel inbreuk maakte op de grondwet. Verder stelde hij dat wanneer de president het voorstel van Brüning zou afwijzen, hij de herverkiezing van Hindenburg zou steunen. Hindenburg weigerde en Hitler moest zich op een volgende stap bezinnen. Zich tegenkandidaat stellen? Hindenburg was een soort legende uit de Grote Oorlog en veel oud-strijders, ook onder die met een rechtse instelling, zouden uiteindelijk zijn kant kiezen. Een

ander deel van de bevolking zag hem als bewaarder van de democratie, de enig die het land voor het kwaad van het rechtse en linkse extremisme kon behoeden. Het probleem was groot. Gezien hun strijd bare opstelling door de jaren heen konden de Nazi's feitelijk de strijd niet ontlopen zonder een enorm gezichtsverlies met alle electorale gevolgen van dien. De strijd verliezen zou feitelijk dezelfde gevolgen kunnen hebben maar Hitler besloot na een maand van wikken en wegen om zich dan toch maar kandidaat te stellen. Zijn rechtse opponent Hugenberg kwam met een eigen kandidaat. Om de verkiezingen te bekostigen nam Hitler contact op met de staalmagnaten in Düsseldorf en kreeg toestemming hen toe te spreken. De aanvankelijk zeer sceptisch toehoorders werden langzaamaan enthousiast en aan het einde van zij twee en een half uur durende rede werd hij luide toegejuicht. Het resultaat was klinkende munt voor de kas van de partij. Nu was het ook zaak dat de grote leider Hitler het Duitse staatsburgerschap verwierf want anders zou hij nooit de door hem begeerde positie kunnen bekleden. Met dank aan de absolute macht van de Nazi's in Brunswijk was dat probleem spoedig geklaard. In de campagne werden door alle partijen alle remmen losgegooid en alles leek geoorloofd om de overwinning te behalen. Voor Hitler gold het gesproken woord en dan natuurlijk het zijne) als de belangrijkste mogelijkheid om stemmen te winnen. Onvermoeibaar bezocht hij massabijsenkomsten waar de aantallen bezoekers vaak de honderdduizend te boven gingen. Tevergeefs? Toen de tellingen van de verkiezingen beschikbaar kwamen bleken de Nazi's feitelijk verloren te hebben. Wel had de N.S.D.A.P elf en een half miljoen stemmen behaald en dat was een verruiming van ruim 85% ten opzichte van de verkiezingen in van september 1930 maar Hindenburg had er heel wat meer. De president had maar liefst ruim achttien en een half miljoen stemmen op zich vergaard maar toch was dit te kort om de overwinning te kunnen claimen. Een nieuwe stemming moest volgen en opnieuw begon de vermoeiende campagne waarbij Hitler voor het eerst in de geschiedenis gebruik maakte van een vliegtuig om van bijsenkomst naar bijsenkomst te gaan. Feitelijk wist Hitler wel dat hij nauwelijks of geen kans maakte in deze tweede ronde. Zijn opponenten, ook in eigen rechtse kringen, zouden er alles aan doen om hem te laten struikelen. De nederlaag die volgde kwam hard aan maar toch had Hitler weten te bewerkstelligen dat het aantal stemmen op hem tot bijna dertien en een half miljoen was opgelopen. De president verkreeg negentien en een kwart miljoen stemmen ofwel ruim 53% en had dus ruimschoots gewonnen. Na de nederlaag ontstond er, vooral onder